

ҚР ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
«І. ЖАНСҮГІРОВ АТЫНДАҒЫ ЖЕТІСУ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕ АҚ

2026 жылғы «28» мамырдағы
Ғылыми кеңес отырысының №10 хаттамасынан
КӨШІРМЕ

Қатысқандар: Ғылыми кеңес мүшелері 29 адам

5. Әртүрлі.

5.1 Университет оқытушыларының оқу, оқу-әдістемелік жұмыстарын және монографияларын баспаға ұсыну туралы.

ТЫҢДАЛДЫ:

Ғалым хатшы Шүкенай Г.Т.: С.С. Тинистанова, Д.Н. Бекежановтың «Құқық саласында жасанды интеллектіні қолданудың теориялық-тәжірибелік мәселелері» атты монографиясын баспаға ұсыну туралы хабарламасы.

ШЕШІМ: С.С. Тинистанова, Д.Н. Бекежановтың «Құқық саласында жасанды интеллектіні қолданудың теориялық-тәжірибелік мәселелері» атты монографиясы баспаға ұсынылсын.

Қолдаған – 29; қарсы – жоқ; қалыс – жоқ.

Ғылыми кеңес төрағасы

Ғалым хатшы

Е. Бурибаев

Г. Шүкенай

«І. ЖАНСҮГІРОВ АТЫНДАҒЫ ЖЕТІСУ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕ АҚ

**ТИНИСТАНОВА С.С.
БЕКЕЖАНОВ Д.Н.**

**ҚҰҚЫҚ САЛАСЫНДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІ ҚОЛДАНУДЫҢ
ТЕОРИЯЛЫҚ-ТӘЖІРИБЕЛІК МӘСЕЛЕЛЕРІ**

МОНОГРАФИЯ

Талдықорған, 2026

*Баспаға І. Жансүгіров атындағы Жетісу
университетінің Ғылыми кеңесі ұсынған
(28 мамыр 2026 ж. №10 хаттама)*

Пікір жазғандар:

Куаналиева Г.А. - Заң ғылымдарының докторы, профессор

Тыныбеков С.- Заң ғылымдарының докторы, профессор

Сериев Б.А. - Заң ғылымдарының кандидаты , профессор

Тинистанова С.С., Бекежанов Д.Н.

Құқық саласында жасанды интеллектіні қолданудың теориялық-тәжірибелік мәселелері. Монография / Тинистанова С.С., Бекежанов Д.Н. – Талдықорған: І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, 2026. – 196 б.

ISBN

Монографияда құқық саласында жасанды интеллектті қолданудың негізгі теориялық және тәжірибелік аспектілері жан-жақты қарастырылады. Авторлар жасанды интеллекттің құқықтық табиғатын, оны құқық субъектісі ретінде тану мүмкіндігін, сондай-ақ оны қолдану барысында туындайтын құқықтық тәуекелдер мен шектеулерді талдайды. Сонымен қатар, сот төрелігі, құқық қорғау қызметі, заңгерлік практика және құқықтық пәндерді оқытудағы жасанды интеллекттің рөліне назар аударылады.

Ұсынылып отырған еңбек құқықтанушыларға, зерттеушілерге, мемлекеттік қызметшілерге және цифрлық технологиялардың құқық саласына әсеріне қызығушылық танытатын барлық оқырмандарға арналған.

ӘОЖ 34:004.8

С.С. Тинистанова, Д.Н. Бекежановтың «Құқық саласында жасанды интеллектті қолданудың теориялық-тәжірибелік мәселелері» атты монографиясына

СЫН ПІКІР

Жасанды интеллект технологиясының қарқынды дамуы адамзатқа, соның ішінде заң қауымдастығына жаңа қиындықтар туғызуда. Бұл заң практикасына, құқықтану кәсібіне, құқықтық және жалпы құқықтық жүйе үшін негізгі әсері дегенді білдіреді.

Әлемдік тәжірибені талдау көрсетіп отырғандай, әр елде жасанды интеллектті реттеу қажеттілігі туралы мәселе құқықтық жүйенің ерекшеліктерін мен сипатын ескере отырып, әр түрлі жолдармен шешіліп келеді. Кейбір елдерде жасанды интеллект (Қытай) саласындағы бәсекеге қабілеттілікті қамтамасыз етуге бағытталған мемлекеттік бағдарламаларды, жасанды интеллект (АҚШ) саласындағы зерттеулер мен әзірлемелердің стратегиялық жоспарларын жасаумен шектеледі, ал басқа елдерде - нормативтік құқықтық актілерді, стандарттарды қабылдау арқылы жасанды интеллектті нормативтік-құқықтық реттеу әрекеттері жасалуда. Кейбір елдерде реттеуге эксперименттік тәсілдер дайындалуда (ашық үкімет тәсілдерін пайдалану, бизнес-қауымдастықтар мен азаматтық қоғам өкілдерін тарта отырып нормативтік-құқықтық актілерді талдау, қабылданған актілердің тиімділігіне мониторинг жүргізу және т.б.).

Қазақстандық практик заңгерлер арнайы Сот интернет-сервистерінің қызметтерін белсенді пайдаланады. Электрондық үкіметтің сайтында әрбір азамат жүйеде жеке кабинетін ашып, сол арқылы тиісті талап арыз беріп, сотқа жүгіне алады. Қазақстан Республикасының сот жүйесінде озық түрдегі заманауи ақпараттық технологиялар іске қосылған, мысалы, «Төрелік» жүйесі, «сотқа шақыру қағазы», «сот құжаттарымен танысу», «SMS-хабарландыру» сервистері, аудио-, бейнетіркеу жүйесі, бейне-конференц-байланыспен сот төрелігін қашықтан басқару. Мәселен «Сот кабинеті» сервисі арқылы барлық сот ісін жүргізудің салалары бойынша электрондық түрде 50-ден астам қызмет түрлері жетілдірілген, оның ішінде сотқа талап арызбен жүгіну, атқару парағын беру туралы өтінішті, апелляциялық шағымды және басқа да өтініштерді жолдау, онлайн режимде мемлекеттік бажды төлеу, сот құжатын қарау, істің мәртебесін қарау, сондай-ақ сотқа жүгіну мүмкіндігін пайдалану сияқты басқа қызметтер жүйесі жұмыс жасайды. Тағы бір жетістік ретінде қазіргі уақытта қылмыстық процесті цифрландыруға бағытталған «Е-қылмыстық іс» бағдарламасының әзірленіп, іске қосылғандығын атап айтуға болады. Аталған бағдарлама қылмысты тіркеуден бастап, оны тергеу және үкімді орындауға дейінгі қылмыстық процестің барлық кезеңдерін қамтиды. Жасанды интеллект технологияларының қарқынды дамуы заң қауымдастығына жаңа қиындықтар туғызады және жалпы заң практикасы, құқықтану мамандығы, құқықтану саласы үшін негізгі сын-кәтерлердің бірі болып табылады.

І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті құқық және экономика факультеті, құқықтық пәндер кафедрасының оқытушы дәріскері С.С. Тинистанова, философия докторы (PhD), қауымдастырылған профессор (доцент), Д.Н. Бекежановтың «Құқық саласында жасанды интеллектті қолданудың теориялық-тәжірибелік мәселелері» атты монографиясына

СЫН ШІКІР

Жасанды интеллект технологияларын құқық саласына енгізу заң шығару, құқық қолдану, сот төрелігін жүзеге асыру, құқықтық сараптама жүргізу және азаматтарға құқықтық көмек көрсету процестерін жаңа деңгейге көтеруде. Мысалы, үлкен деректерді өңдеу, құқықтық құжаттарды автоматтандырылған талдау, сот практикасын болжау, нормативтік құқықтық актілерді жүйелеу секілді бағыттарда жасанды интеллект құралдары кеңінен қолданылып келеді. Бұл өз кезегінде құқықтық шешім қабылдау процесін жеделдетіп, адами қателіктерді азайтып, құқық қорғау органдары мен сот жүйесінің жұмысын оңтайландыруға ықпал етеді.

Сонымен қатар, жасанды интеллекттің құқық саласында қолданылуы жаңа құқықтық мәселелер мен сын-қатерлерді де туындатады. Атап айтқанда, алгоритмдік шешімдердің ашықтығы мен әділдігі, дербес деректерді қорғау, жауапкершілік мәселелері, кемсітушілік тәуекелдері және адам құқықтарын сақтау сияқты сұрақтар ерекше өзектілікке ие. Жасанды интеллект жүйелері қабылдаған шешімдердің заңдылығы мен әділеттілігін қамтамасыз ету үшін құқықтық реттеудің тиімді тетіктерін қалыптастыру қажет. Бұл құқық ғылымы алдында жаңа міндеттер қойып, құқықтық доктринаны қайта қарастыруды талап етеді. Осыған орай мынадай үш негізгі бағыт бойынша қоғамдық өмірдің түрлі салаларына белсенді түрде енгізілетін бағдарламалық жасақтаманы қоса алғанда, жасанды интеллекттің технологиялардың жиынтығы ретінде қарастыра отырып, оны орынды пайдалану мәселелері ерекше өзектілікке ие бола түседі. 1) экономиканы, қоғамды дамыту, азаматтардың қауіпсіздігін нығайту үшін; 2) әскери мақсаттар үшін; 3) қылмыстық сипаттағы мақсаттар үшін. Әлемдік тәжірибе сот және құқық қорғау органдары осы үш саланың барлығында жасанды интеллектті пайдалану көріністеріне кезігетінін көрсетіп отыр.

Шет елдердің тәжірибесі жасанды интеллектіге негізделген технологиялар сот және құқық қорғау қызметінде кеңінен қолданысқа еніп жатқанын көрсетеді. Бұл саладағы көшбасшылар – АҚШ, Канада, Ұлыбритания және Қытай Халық Республикасы. Мұнда болжамды полиция әрекеттері мен сот өндірісі жүйелері жиі қолданылады, олар жасалған қылмыстар туралы статистикалық деректерді талдау негізінде болжамды уақыт пен олардың жасалған орнын көрсете отырып, ықтимал қылмыс жасау аймақтарын, сондай-ақ сот шешімдерін болжайды.

Бұл монография құқық саласында жасанды интеллектті қолданудың негізгі теориялық және тәжірибелік аспектілері жан-жақты қарастырылады. Авторлар жасанды интеллекттің құқықтық табиғатын, оны құқық субъектісі

ретінде тану мүмкіндігін, сондай-ақ оны қолдану барысында туындайтын құқықтық тәуекелдер мен шектеулерді талдайды. Сонымен қатар, сот төрелігі, құқық қорғау қызметі, заңгерлік практика және құқықтық пәндерді оқытудағы жасанды интеллекттің рөліне назар аударылады.

Ұсынылып отырған еңбек құқықтанушыларға, зерттеушілерге, мемлекеттік қызметшілерге және цифрлық технологиялардың құқық саласына әсеріне қызығушылық танытатын барлық оқырмандарға арналған.

Қорыта айтқанда, С.С. Тинистанова мен Д.Н. Бекежановтың дайындаған «Құқық саласында жасанды интеллектті қолданудың теориялық-тәжірибелік мәселелері» атты монографиясы мемлекеттік тілде ұсынылған, қажетті еңбек болады деп есептеймін. Аталған монографиясын жариялауға, баспадан шығаруға ұсынамын.

Сын пікір білдірген:

Әл-Фараби атындағы

Қазақ ұлттық университеті

заң факультетінің кеден, қаржы және

экологиялық құқық

кафедрасының меңгерушісі

заң ғылымдарының докторы, профессор

Г.А. Куаналиева

**С.С. Тинистанова, Д.Н. Бекежановтың «Құқық саласында
жасанды интеллектті қолданудың теориялық-тәжірибелік мәселелері»
атты монографиясына**

ШІКІР

Монографияда Қазақстан Республикасындағы жасанды интеллекттің ағымдағы құқықтық реттеу мәселелері зерттеледі. Қазіргі қоғамда қарқын алып келе жатқан жасанды интеллектті заң практикасында және сот процесінде қолданудың ерекшеліктері мен тәуекелдері, сондай-ақ оның құқықтану мамандығына және жалпы азаматтардың тағдырына әсері қарастырылған. Сонымен қатар Қазақстанның цифрлық экономикасын дамыту жағдайында заң практикасында жасанды интеллектті пайдаланудың ерекшеліктері мен перспективалары зерттеледі, жасанды интеллект технологияларын әзірлеу және қолдану саласындағы отандық және шетелдік ғалым-зерттеушілердің еңбектері талданады.

Жасанды интеллекттің құқық саласына тиімді әсері және тиімсіз жақтары салыстырмалы талданған. Мысалы, кейбір зерттеушілер жасанды интеллектінің құқық саласы мен заң практикасында қалыпты жұмыстарды жеңілдетіп, уақытты үнемдеуге, заң қызметтерін автоматтандыруға оң әсерін тигізетіндігін дәлелдесе, кейбіреулері жасанды интеллектінің дұрыс шешім қабылдамай, теріс әрекеттер жасап, қоғамға зиянын тигізетіндігін дәлелдейді. Сонымен қатар жасанды интеллектінің заңгер мамандығына әсерінің оң және теріс жақтары, әсіресе аталған сала қызметкерлерінің жұмыссыз қалу қаупі де талқыланады.

Монография жұмысында шетелдік жасанды интеллект зерттеулерінің есебінен және Қазақстандық зерттеулерден сандық көрсеткіштер келтірілген. Қазіргі кезде онлайн сервистердің көбеюі, жаңа технологиялардың қолданысқа ие болуы, сот төрелігі сияқты процестердің автоматтандырылуы жасанды интеллектінің қарқынды дамып келе жатқандығының дәлелі бола алады.

Құқықтық қызмет саласында жасанды интеллектінің қолданылуына осы салада пайдаланылатын көптеген құжаттардың бастапқы мазмұны, реттелген және біркелкі құрылымның болмауы кедергі келтіреді деп есептейді. Сондықтан да көп жағдайда, құжаттар бастапқы түрінде жасанды интеллект жүйелері арқылы өңдеуге жарамайды, ал жасанды интеллекттің қолданылуы адамның тікелей қатысуынсыз жүрмейді. Осы жерде айта кететін жайт, болашақта құқықтық саланы цифрландырудың өсуімен және жасанды интеллекттің интеллектуалдық деңгейінің дамуымен бұл жағдай өзгеруі мүмкін. Жасанды интеллект сонымен қатар заңдарға мен құқықтық актілерге талдаулар жүргізген.

Бүгінде Қазақстанда құқықтық норма шығару процесіне жасанды интеллект элементтерін енгізу бойынша, сондай-ақ деректердің үлкен көлемімен жұмыс істеуге арналған талдау құралдарын енгізу бойынша жұмыстар жүргізілуде.

Цифрлық заң техникасын қолдану тек заң шығарумен ғана шектелмейді, сонымен қатар оны жүзеге асыру саласына енгізуге де болады. Шет елдердің тәжірибесі бұл құқықты жүзеге асырудың, оның ішінде құқық қолдану қызметінің тиімділігін арттырудың тиімді жолы екенін көрсетеді.

Заң саласына жаңа технологияларды дамыту және енгізу құқықтық білім саласына кәсіби құзыреттіліктерді дамытуды талап етеді. Бұл туралы қазақстандық авторлар да пікірлерін білдіруде. үгінгі таңда адам өмірінің барлық дерлік салаларына жасанды интеллектісі бар роботтар тарапынан болып жатқан ықпалдың соңғы кездері күннен күнге артуына байланысты жасанды интеллектінің құқық субъектілігі тақырыбы өте өзекті әрі ғылыми тұрғыдан пайымдауды аса қажет етуде.

Жасанды интеллектіні қолданудағы туындайтын басты даулы мәселе – жасанды интеллектімен жабдықталған машина әрекеті нәтижесінде пайда болуы ықтимал теріс салдар үшін заңды жауапкершілікті анықтау проблемасы.

Заңнамалық базаға келер болсақ, бүгінгі күні бірқатар шет елдердің, атап айтқанда, АҚШ, Жапония, Қытай, Оңтүстік Корея және Ұлыбританияның заңдары мен заңға тәуелді актілерінде негізінен жасанды интеллектіні әзірлеу мен өндіру, табыс табу мәселелеріне баса назар аударылған.

С.С. Тинистановна, Д.Н. Бекежановтың «Құқық саласында жасанды интеллектті қолданудың теориялық-тәжірибелік мәселелері» атты монографиясын жариялауға, баспадан шығаруға ұсынамын.

Сын пікір беруші:

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің
Басқарма мүшесі – жастар саясаты жөніндегі проректоры
заң ғылымдарының кандидаты, профессор

Сериев Б.А.